

Liderler ve İsrail'in Arap Devletlerine Yönelik Dış Politikası

Leaders and Israel's Foreign Policy towards Arab States

Teslim Tarihi: 14 Temmuz 2014
Kabul Tarihi: 21 Ağustos 2014

A. Murat AĞDEMİR*

Öz

Devletin uluslararası ilişkilerde bütüncül bir aktör olduğunun kabul edilmesi dış politika analizinde liderlerin düşünce yapılarının, dış dünyayı algılamalarının ve onları kararlarında motive eden faktörlerin göz ardı edilmesine neden olmaktadır. Ancak, politik psikoloji açısından liderlerin inançları, psikolojik durumları ve kişilikleri devletlerin dış politika kararlarında önemli etkiye sahiptir. Bu durum, İsrail'in dış politikasının analiz edilmesinde liderlerin dünyayı nasıl algıladıklarının dikkate alınmasını gerektirmektedir. Yahudilerin geçmiş yıllarda özellikle diasporada yaşadığı sıkıntılar ve Yahudi soykırımının kötü anıları hayatları boyunca İsraili liderlerin peşini bırakmamıştır. Bu nedenle, söz konusu acıların liderler üzerinden İsrail dış politikası, en önemlisi de Arap devletlerine yönelik politikasındaki etkilerinin incelenmesi önemli bir konu olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *İsrail, Liderler, Politik Psikoloji, Dış Politika.*

Abstract

When the state is considered as a unitary actor in international relations, leaders' ideas, their perceptions of the world and the motives which affect their decisions are neglected in foreign policy analysis. However, according to political psychology, leaders' belief systems, psychological conditions and personalities have important effects on foreign policy decisions. This, in turn, requires leaders' perceptions be taken into account while analyzing Israel's foreign policy. Troubles of the past, especially during diaspora life and genocide memories still affect leaders. That's why it is important to examine the effects of these sufferings on leaders and Israel's foreign policy, especially towards Arab states.

Keywords: *Israel, Leaders, Political Psychology, Foreign Policy.*

* Dr., Milli Savunma Bakanlığı

1. POLİTİK PSİKOLOJİ, LİDERLER, “SEÇİLMİŞ TRAVMA” KAVRAMI VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER

Kendi içerisinde farklı görüşleri barındırmasına rağmen, uluslararası ortamı anarşik bir yapıda görmesi, devlet merkezli olması, uluslararası ilişkileri ulusal çıkar ve güç gibi kavramlar çerçevesinde analiz etmesiyle realizm uluslararası ilişkiler disiplininin önde gelen kuramlarından biri olmuştur. Yıllarca farklı açılardan eleştirilere muhatap olmasına rağmen, zaman içerisinde yeni bakış açıları ve yöntemsel değişimlerle gündemde kalmayı başarmış; basit ve kolay anlaşılabilir olmasıyla uluslararası ilişkiler disiplininin en etkin ve kabul edilen teorisi olmaya devam etmiştir. Realizme göre uluslararası ilişkilerin temel ve en önemli aktörü devlettir. Devletler egemen ve bağımsız aktörlerdir. Uluslararası politika devletler arasında geçmektedir. Devlet dış dünya ile bir bütün olarak karşılaşmakta ve dış politikaya ilişkin kararlar devlet adına alınmakta ve uygulanmaktadır.

Realizmin devlete yönelik bakışı oldukça basittir ve devletler bütüncül aktörler olarak uluslararası ortamda yer almaktadırlar. Devlet bir bütün olarak değerlendirilmekte ve devletler birbirine benzeyen yekpare birimler olarak görülmektedir. Ülkenin içerisinde yer alan farklı bakış açıları ve görüşlerin devleti temsil eden hükümetin görüşleri kapsamında yer aldığı kabul edilmektedir. Devletler bütüncül birimler olduklarından dış politikalarının açıklanması için iç siyasi yapılarındaki farklılıkların göz önünde bulundurulması veya değerlendirmeye katılması gerekmemektedir. Devletlerin iç politikalarındaki yapılar, politika belirleyen kurumlar ve kişiler ile bu politikaların oluşturulma süreci göz ardı edilmektedir. Devlet, onu oluşturan bireyler, bürokratik yapı veya farklı çıkar gruplarının bir bileşimi olarak değerlendirilmemektedir.¹ Devletin bütüncül bir varlık olması onun toplumdaki tüm katmanlar ve kendini oluşturan gruplar adına hareket ettiğini göstermekte, izlenen politikaların aynı zamanda bu grupların görüşlerini de kapsadığı kabul edilmektedir.² Bu nedenle iç politikanın dış politika üzerinde bir ağırlığı bulunmamakta, devletin bütüncül bir yapıda olduğunun kabulü sebebiyle iç yapıdaki politik farklılıkların ve değişik görüşlerin dış politikaya yansımaları göz ardı edilmektedir.

Realizme yöneltilen eleştiriler karşısında realizmi savunan yazarlar realizme bilsimsel bir nitelik kazandırmaya ve devletin uluslararası ilişkilerdeki öncelikli konumunu yeniden tesis etmeye çalışmışlardır. Bu kapsamda neorealizm, Kenneth Waltz tarafından 1980'lerde başlayan 2. Soğuk Savaş'ın da etkisiyle uluslararası sisteme önem veren bir yaklaşım olarak ortaya konmuştur. Neorealizm açısından da uluslararası sistemde devletin temel aktör olduğu, devlet dışı aktörlerin ise ikincil derecede öneme sahip olabilecekleri vurgulanmıştır.³ Söz konusu teoriler açısından devletin bütüncül bir yapıda olduğu ve dış politika kararlarının veril-

¹ Paul R. Viotti ve Mark V. Kauppi, *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism* (New York: Macmillan, 1987), 5-7.

² Robert G. Gilpin, "The Richness of the Tradition of Political Realism," *International Organization* 38:2 (1984): 301.

³ Chris Brown and Kirsten Ainley, *Understanding International Relations* (New York: Palgrave Macmillan, 2005), 41-42.

mesinde birinci derecede pay sahibi olan liderlerin görüşlerinin göz ardı edildiği anlaşılmaktadır. Ancak, “ulusal liderler değişen uluslararası güç dengelerine zamanında karşılık verirler veya yerleri başka liderler tarafından doldurulur.”⁴ Dolayısıyla devletin bütüncül bir aktör olduğunun varsayılması veya yalnızca uluslararası sistemin devlet üzerindeki etkilerinin incelenmesi, devletlerin dış politikalarının analizinde karar vericiler olan liderlerin düşünce yapılarının, dış dünyayı algılamalarının ve onları kararlarında motive eden faktörlerin değerlendirme dışında bırakılmasına neden olmaktadır. Ancak, politik psikoloji açısından liderlerin inançları, psikolojik durumları ve kişilikleri devletlerin dış politika kararlarında önemli etkiye sahiptir.⁵

Politik psikoloji yalnızca psikoloji veya yalnızca siyaset bilimi değildir. Bu disiplin, insan psikolojisinin siyasal kararlar veya dış politika kararları üzerindeki etkilerini incelemektedir. Amacı, söz konusu kararları, temel analiz birimini oluşturan insan üzerinden açıklamaya çalışmaktır. Bu disiplin liderler ve kitlelerin politik tercihleri üzerine yapılan araştırmalardan doğmuş ve müteakiben, gruplar arası ilişkiler, karar verme, kitle iletişiminin etkileri, siyasal hareketler ve kitlelerin harekete geçirilmesi gibi konular da ilgilenilen konular arasına girmiştir.⁶ Bu kapsamda, politik psikoloji, kısaca karar vericilerin siyasi değerlendirmelerinin arkasındaki ruhsal etkenleri araştıran bir disiplin olarak değerlendirilmektedir.⁷ Dolayısıyla politik psikoloji, birey ve kitle psikolojisinden elde edilen verileri siyasal kararların ardında yatan nedenlerin araştırılması ve devletlerin dış politikalarının açıklanması amacıyla kullanılan bir disiplindir.

Politik psikolojideki temel analiz birimi insan grupları, kurumlar, hükümetler veya uluslararası sistem değil, insandır. Bu kapsamda, politik psikoloji ve uluslararası ilişkilerin kesişme noktasını devletlerin dış politikalarının belirlenmesinde rolü olan liderler oluşturmaktadır. Devleti yöneten kişilerin dünyayı nasıl algıladıkları ve bu çerçevede, karşılaştıkları durumlara nasıl tepki gösterdikleri önemlidir. Liderlerin görüşleri, inançları, “öteki” algısı alacakları kararları etkileyen önemli unsurlardır. Bu kişiler yalnızca dış dünyanın veya çevrenin onlara dayattığı şekilde davranmamaktadır. İdeolojik yaklaşımları ve dünyaya bakışları, devletin iç ve dış politikası başta olmak üzere birçok konuda liderlerin alacakları kararları etkilemektedir.⁸ Bu nedenle, liderlerin söz konusu nitelikleri açısından analiz edilmesi, dış politika kararlarının alınmasının arkasında yatan sebeplerin anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

⁴ Philip E. Tetlock, “Social Psychology and World Politics,” in *Handbook of Social Psychology*, ed. Susan Fiske et al. (New York, McGraw-Hill, 1998), 869.

⁵ Jack S. Levy, “Political Psychology and Foreign Policy,” in *Oxford Handbook of Political Psychology*, ed. David O. Sears et al. (New York: Oxford University Press, 2003), 255.

⁶ Elif Erişen, “An Introduction to Political Psychology for International Relations Scholars,” *Perceptions* XVII: 3 (Autumn 2012): 9.

⁷ James H. Kuklinski, “Introduction: Political Psychology and the Study of Politics,” in *Thinking About Political Psychology*, ed. James H. Kuklinski (Cambridge: Cambridge University Press, 2002), 2.

⁸ Margaret G. Hermann, “Political Psychology as a Perspective in the Study of Politics,” in *Political Psychology*, ed. Kristen Renwick Monroe, (New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, 2002), 46-47.

Toplumların kendilerine acı veren ve aşağılandıklarını hissettikleri olaylar bulunmaktadır. Toplumların bunların yasını tutup tamamlayamaması “seçilmiş travma”ların oluşmasına neden olmaktadır.⁹ “Seçilmiş travma kavramı, diğer grup tarafından yaratılmış ve bir grupta yoğun aşağılanma ve mağdur olma duygularının yaşandığı olaylar için kullanılmaktadır.”¹⁰ İnsanlardan kaynaklanan veya onların ihlali neticesinde ortaya çıkan bu travmalar toplumlarda mağdurluk duygusunun gelişmesine neden olmaktadır.¹¹ Mağdur olduklarını düşünen toplumlar da bu duygularını kullanarak diğer gruplardan öç almakta ve kendi acılarını onlara yaşatmaktadır. Bu durumun en önemli örneklerinden birisi 2. Dünya Savaşı'nda yaşadıkları soykırım nedeniyle mağdur olan Yahudilerin Filistinli Araplara yönelik şiddete dayalı politikalarında bu olayı kullanmaları¹² ve liderlerin istedikleri dış politikayı uygulayabilmek için soykırımı bir araç olarak başvurmalarıdır. Yahudilerin geçmişte yaşadıkları acılar ve soykırım İsrail siyasal yaşamında önemli bir politika malzemesidir. Hem ılımlı hem de sertlik yanlısı kesimler bu acıları ve olayları dış politikada birer kanıt olarak kullanmaktadır. Dolayısıyla, özellikle karar vericiler olan liderlerin soykırım ve Yahudilerin yaşadıkları acılar hakkındaki düşünceleri ve bu düşüncelerin İsrail'in dış politika uygulamalarını nasıl etkilediği büyük önem taşımaktadır.

2. İSRAİLLİ LİDERLER, DIŞ DÜNYANIN ALGILANMASI VE DÜŞÜNCE YAPILARININ OLUŞUMU

İsrail'in dış politika analizinin yapılabilmesi için devletin iç yapısında yer alan değişik aktörlerin politikanın oluşum sürecini nasıl etkilediklerinin incelenmesi gerekmektedir. Devletin dış politikası, siyasal sistem ve hükümetin yapısı, liderlerin algılamaları ve görüşleri ile çıkar gruplarının karşılıklı etkileşimi çerçevesinde oluşturulmaktadır.¹³ Liderlerin dış dünyayı algılama şekilleri, siyasal partiler, başbakan, parlamento, İsrail Savunma Kuvvetleri, toplumdaki sosyal gruplar ve menfaat grupları dış politikanın belirlenmesinde görece olarak değişik seviyelerde pay sahibidirler. Bu kapsamda, İsrail'in dış politikasının incelenmesinde lider görüşlerinin, algılamalarının ve değerlendirmelerinin göz önüne alınması önem arz etmektedir. Liderler, farklı geçmişleri ve ideolojik görüşleri, İsrail'in güvenliği konusundaki yaklaşımları ve dış dünyayı nasıl algıladıklarına bağlı olarak farklı politik tercihlere ve yorumlara sahiptir.¹⁴ İsraili yazar Boaz Evron'un da belirttiği gibi “liderler efsaneler dünyasında ve kendilerinin oluşturduğu canavarların arasında hareket ederler.”¹⁵ Bu nedenle, İsrail'in dış politikasının incelenmesinde özellikle liderlerin üzerinde durulması gerekmektedir.

⁹ Abdülkadir Çevik, *Politik Psikoloji* (Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2010), 54.

¹⁰ A.g.e., 53.

¹¹ A.g.e., 58.

¹² A.g.e., 61-62.

¹³ Ronald D. McLaurin et al., *Foreign Policy Making in the Middle East: Domestic Influences on Policy in Egypt, Iraq, Israel and Syria* (New York: Praeger Publishers, 1977), 169.

¹⁴ Yael S. Aronoff, “From Warfare to Withdrawal: The Legacy of Ariel Sharon,” *Israel Studies* 15:2 (Summer 2010): 150.

¹⁵ Tom Segev, *The Seventh Million The Israelis and the Holocaust* (New York: Henry Holt and Company Publishers, 1991), 402.

İsrail’de ulusal kimlik oluşumunu ve dolayısıyla liderlerin fikir yapıları ile dünyaya bakış açılarını ve algılamalarını birbirleriyle ilişkili fakat farklı unsurlar etkilemiştir. Bu unsurlardan en önemlileri, kültürel ve tarihi bir altyapıya sahip olan Yahudi kimliği (ulus bilinci ve dini aidiyet), milliyetçilik (Siyonizm) ve 2. Dünya Savaşı’ndaki Yahudi soykırımıdır.¹⁶ Bunların incelenmesi İsrail devletinin kuruluşunda ulus inşasının nasıl gerçekleştirildiğinin anlaşılmasını kolaylaştırmakta, liderlerin dış dünyaya verdikleri tepkileri açıklamaktadır. Bu unsurlardan Yahudi soykırımı tarihte yaşanan acı olaylara ve Yahudi ulusunun savunmasızlığına,¹⁷ siyonizm yaşanan acıların geride bırakılarak mücadele eden ve varlığını koruyan bir Yahudi ulusuna¹⁸ vurgu yapmıştır.

İsrail devletinin kurulmasının ardındaki itici güç olan siyasi siyonizm, 19. yüzyılda Avrupa’da yaşanan Yahudi karşıtlığı nedeniyle doğmuş bir harekettir. Bu nedenle, bir açıdan Avrupa’da yaşanan milliyetçi hareketlere Yahudiler tarafından verilen bir tepki ve İsrail siyasal yaşamının temel kültürel paradigması olduğu ifade edilmiştir.¹⁹ Siyonist hareket Yahudilerin Filistin’deki tarihsel geçmişi ve içinde buldukları dönem arasında bağ kurarak Filistin’de yeniden bir devlet kurmayı amaç edinmiş; Yahudi dini ve Filistin’e atfedilen önemle birlikte Filistin’de bir Yahudi devletinin kurulmasına yönelik çalışmalar yapmıştır.

Yahudi soykırımı, Yahudilerin diasporada içinde buldukları toplumlarda asimile olmaya çalışmalarının imkânsızlığını göstermiş, asimilasyonun Yahudilerin baskıya ve zulme maruz kalmalarını önlemediğini ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla soykırım, Yahudiler için güvenli bir sığınak olarak görülen İsrail devletinin kurulmasını hızlandırmış ve çekilen ortak acıların toplum hafızasında yarattığı birlik duygusu ile Yahudi kimliğinin oluşumuna katkıda bulunmuştur. Ayrıca, soykırım Yahudi kimliğinin oluşmasını ve modern İsrail tarihindeki önemli savunma ve dış politika kararlarının alınmasını etkilemiştir.²⁰ Soykırım, Yahudilerin diasporada yaşadıkları sıkıntılar ve çektikleri acılarla, ulusun varoluş mücadelesi arasında bir bağ kurmuştur. Geçmişte yaşananlarla soykırım arasında kurulan bağ ile toplumun belleğine, Yahudilerin tarih boyunca varlıklarını korumak için mücadele etmiş oldukları ve bu durumun değişmediği, Yahudilerin yalnız yaşayan, sürgün hayatı boyunca birçok zulme maruz kalmış,²¹ düşmanca bir çevrede güvensizlik içinde yalnız başına ayakta kalmaya çalışan²² ve tehditlerin doğrudan varlığına

¹⁶ Michael Barnett, “The Israeli Identity and the Peace Process: Re/creating the Un/thinkable,” in *Identity and the Foreign Policy in the Middle East*, ed. Michael Barnett and Shibley Telhami (New York: Cornell University Press, 2002), 63.

¹⁷ Shibley Telhami and Michael Barnett, “Introduction: Identity and Foreign Policy in the Middle East,” in *Identity and the Foreign Policy in the Middle East*, ed. Michael Barnett and Shibley Telhami (New York: Cornell University Press, 2002), 8-9.

¹⁸ Judith Elizur, “The Fracturing of the Jewish Self-Image: The End of ‘We Are One’,” in *Israel: The First Hundred Years, Volume III Israeli Politics and Society Since 1948 Problems of Collective Identity*, ed. Efraim Karsh (London: Frank Cass Publishers, 2002), 22.

¹⁹ Myron J. Aronoff, “The Origins of Israeli Political Culture,” in *Israeli Democracy under Stress*, ed. Ehud Sprinzak and Larry Diamond (Boulder: Lynne Rienner, 1993), 49.

²⁰ Segev, *The Seventh Million The Israelis and the Holocaust*, 11.

²¹ Elizur, “The Fracturing of the Jewish Self-Image: The End of ‘We Are One’,” 14.

²² Samuel. J. Roberts, *Survival or Hegemony: The Foundations of Israeli Foreign Policy* (Baltimore: The

yöneldiği²³ mağdur bir ulus olduğu inancı yerleşmiştir. Geçmişte yaşanan acıların bir devamı olarak soykırım, Yahudi ulusunun yalnız bir ulus olduğunun ve yalnızca kendine güvenmesi gerektiği düşüncesinin merkezinde yer almıştır.²⁴ Bu nedenle kendinden başka kimseye güvenmeme olgusu, “yalnız yaşayan ulus” inancını, dünyanın (Yahudiler ve Yahudi olmayanlar olmak üzere) iki kutuplu olarak görülmesi ve Yahudi olmayanların Yahudilere düşmanca davrandıkları düşüncesi ile yakından ilgili olmuştur.

Yahudi kimliği, Yahudilerin tarih boyunca diğer uluslar arasında yaşadıkları tecrübelerin ve acıların bir bileşiminden meydana gelmiştir. Dış dünyanın güvenilmez oluşu ve Yahudilere düşmanca yaklaşılması, maruz kalınan etnik ve dini eziyetler kimlik oluşumuna katkıda bulunan faktörler olmuştur. Yahudi soykırımı yaşanan acıların en sonuncusu ve en şiddetlisi olarak öne çıkmıştır. Dünyanın gözü önünde gerçekleşen bu olay karşısında insanların kayıtsız kalması, hatta Yahudi göçmenlere kapılarını kapatmaları Yahudi toplumunda gizli bir histeri yaratmıştır.²⁵ 1948 yılında İsrail'in kurulmasının ardından, Yahudi ulusunun varlığını tehdit eden Arap devletlerinin saldırısına maruz kalması ve savaşın ardından yapılan ateşkes antlaşmalarına rağmen Arapların Filistin'deki Yahudi varlığını reddetmeleri,²⁶ tarih boyunca yaşanan acıların yoğunlaşmasına neden olmuş, bu durum Yahudi ulusunun varlığının sorgulanmasının yeniden gündemde olduğunu göstermiştir.

Yahudi kimliğine verilen önem ve çevrenin düşmanca davranışlar sergilediğinin kabul edilmesi, Brecher'e göre, liderlerin ve Yahudi toplumunun dış dünyayı psikolojik olarak “davranışsal bir bakış”la görmelerine neden olmuştur.²⁷ Yahudi karşıtlığı ve bunun Yahudilerde yol açtığı travmalar Yahudiler açısından dünyanın “Yahudi olanlar” ve “Yahudi olmayanlar” (“biz” ve “onlar”) olmak üzere iki kutuplu olarak görülmesine yol açmış ve yalnızca Yahudi olanlara güvenilmesi gerektiğine işaret etmiştir (Yahudinin dostu Yahudidir).²⁸ Bu nedenle Yahudiler “yalnız yaşayan ve istisnai bir ulus”tur. İsrail'in kurucularından ve ilk Başbakanı David Ben-Gurion'un da ifade ettiği gibi Yahudinin dostu yalnızca Yahudi olmuştur:

“İsrail birçok ulusun dostluğunu kazanmasına rağmen unutmayın ki, din, dil, köken ve kültür olarak kendi kendini yöneten yakınlarının olmadığı tek ülkedir...Bizim sahip olduğumuz tek daimi yakınımız Yahudi halkıdır.”²⁹

John Hopkins University Press, 1973), 108.

²³ Elizur, “The Fracturing of the Jewish Self-Image: The End of ‘We Are One’,” 21.

²⁴ Roberts, *Survival or Hegemony: The Foundations of Israeli Foreign Policy*, 115.

²⁵ Alan Dowty, “Israeli Foreign Policy and the Jewish Question,” *Middle East Review of International Affairs* 3:1 (March 1999): 4.

²⁶ Bernard Reich, “Themes in the History of the State of Israel,” *American Historical Review* 96:5 (December 1991): 1472.

²⁷ Michael Brecher, *The Foreign Policy System of Israel Setting, Images, Process* (London: Oxford University Press, 1972), 229.

²⁸ A.g.e., 231; Sasson Sofer, *Zionism and the Foundations of Israeli Diplomacy* (Cambridge: Cambridge University Press, 1998): 365.

²⁹ Brecher, *The Foreign Policy System of Israel Setting, Images, Process*, 276.

Yahudilerin yalnız bir ulus oldukları inancı, bu ulusun diğer uluslardan farklı, kendine ait mücadeleler ve acılarla dolu bir tarihe sahip olduğu fikrini pekiştirmiştir. Yahudilerin dünyayı iki kutuplu olarak görmeleri, yaşadıkları tarihsel acılar ve güvenlik problemlerinin istisnai bir durum yaratmasından kaynaklandığı kadar, aynı zamanda Yahudilerin, kendilerini Tanrı'nın seçilmiş halkı olarak kabul etmelerinden de etkilenmiştir.³⁰ Bu nedenle Yahudilerin istisnai bir ulus oldukları inancı gerek dini gerekse tarihi referanslara dayanmıştır. Buna karşın Ben-Gurion, İsrail'in kuruluş aşamasında Yahudilerin farklı olduğu hakkındaki görüşlerini dini esaslara vurgu yapmadan belirtmeyi tercih etmiştir:

“Biz herhalde geçerli olan fikir veya inançlara uymayan dünyadaki tek halkız...Biz insanlığın genel kalıbına uymuyoruz: Başkaları bunun bizim ayıplı olduğumuzdan kaynaklandığını söylüyorlar. Bence insanlığın geneli ayıplıdır, biz bunu ne kabul ediyoruz ne de ona uyum sağlıyoruz.”³¹

Dünyanın Yahudiler ve Yahudi olmayanlar olarak ikiye ayrıldığı kabul edilmesi, ulusal güvenliğin sağlanması için Yahudi olmayan dünyaya güvenilmemesi gerektiği ve diğer devletlerden gelecek desteğin bir öneminin olmadığı düşüncesini güçlendirmiştir. Bu durum, Yahudi olmayanlara şüpheyle yaklaşılmasına ve İsrail'in uluslararası gelişmeler karşısında diğer devletlerden beklenmeyecek tepkiler vermesine de neden olmuştur. Bunun nedeni, eski Başbakan Yitzhak Shamir'in, 1988 yılında Taba konusundaki uyuşmazlığı Mısır lehine çözen Uluslararası Adalet Divanı kararı sonrası ifade ettiği gibi İsrail'in dünyada yalnız bir devlet olduğu ve herkesin ona karşı olduğu inancıdır: “Birleşmiş Milletler, Adalet Divanı, Uluslararası Hakemlik veya uluslararası konferanslar daima bizim karşıımızdalar.”³²

Yukarıda kısaca özetlendiği şekliyle geçmişte yaşanan acılar ve özellikle soykırım, İsrail toplumu ve özel olarak liderlerin dünyayı Yahudilerin sevilmediği ve yaşadıkları acılara kayıtsız kalındığı, İsrail'in varlığının düşmanca karşılandığı bir ortam olarak algılamalarına neden olmuştur. Yahudi kimliğindeki Yahudilerin yalnız yaşayan bir ulus ve dostunun olmadığı düşüncesi bu algının bir sonucudur. Bu anlayışa göre, Yahudilerin kötü bir durumla karşılaşmaları ve tehdit altında olmaları hâlinde, kimse onların yardımına koşmayacak, onları kendi kaderleri ile baş başa bırakacaktır.³³ Bu nedenle, Yahudilerin dış dünya algılarındaki “biz” ve “onlar” ayrımı Yahudi olmayan dünyaya şüpheyle yaklaşılmasına neden olmuştur. İsrail'in kurulmasının ardından Arap devletlerinin İsrail'i yok etmek istemeleri ve uluslararası toplumun bu duruma kayıtsız kaldığına inanılması bu düşüncüyü giderek güçlendirmiştir. Özellikle 1973 yılındaki Yom Kippur Savaşı Yahudi halkında yeni bir soykırım yaşayacakları korkusuna neden olmuş ve yalnız yaşa-

³⁰ Asher Arian, *Security Threatened, Surveying Israeli Opinion on Peace and War* (New York: Cambridge University Press, 1995), 164.

³¹ Merom Gil, “Israel's National Security and the Myth of Exceptionalism,” *Political Science Quarterly* 114: 3 (Fall 1999): 411.

³² Dowty, *Israeli Foreign Policy and the Jewish Question*, 8.

³³ Arian, *Security Threatened, Surveying Israeli Opinion on Peace and War*, 161.

yan ulus inancını pekiştirmiştir.³⁴ Yom Kippur Savaşı, İsrail'e kuruluşundan beri varlığını devam ettirmek için kendini korumak zorunda olduğu gerçeğini bir kez daha hatırlatmıştır. Karşılaşılan problemlerin çözümü için uygulanan politikalara yabancıların getirdiği eleştiriler "biz" ve "onlar" ayrımını güçlendirmiş; İsrail'i ve politikalarını eleştirenlerin "Yahudi düşmanı" olduğu iddia edilmiştir.

Yahudi ulusunun istisnai olduğu inanişinin farklı sonuçları olmuştur. Bu sonuçlardan ilki, İsrail'in kurulmasının, varlığını sürdürmesinin ve gelişiminin istisnai bir durum yarattığına inanılmasıdır. Savunma Bakanlarından Moshe Arens'in de belirttiği gibi:

"İsrail'in kurulması modern bir mucize olmuştur; insanlık tarihinde istisnai bir olaydır. Orta Doğu'da kendine düşman bir çevrede Arap saldırganlığı ve teröre karşı varlığını sürdürmesi daha az mucizevi bir olay olarak gözükmemektedir...bir halkın karşı konulamayacak kadar yoğun tehditleri bu kadar zayıf, cesaret ve enerji ile karşılamasının tarihte bir örneği daha bulunmamaktadır."³⁵

Yahudi ulusunun ve onun güven içinde yaşayabilmesinin istisnai olduğunun kabul edilmesinin bir diğer sonucu, İsrail'in karşılaştığı zorluklar ayarında tedbirler almasının gerekli olduğudur. Hatta Ariel Sharon açısından "İsrail normal olmayan problemlerle karşı karşıya olduğundan, varlığını sürdürebilmek için normal olmayan çözüm yolları bulmak zorundadır."³⁶ Ben-Gurion da Sharon ile aynı görüşü paylaşmıştır:

"Biz İsraililer güvenlik problemlerimizi başka halklar gibi veya tarihten örneklerle basit bir şekilde çözemeyiz. Bizim güvenlik problemimiz kendine has olduğundan, geçmişte veya başkaları için uygun olanlar bizim için geçerli değildir...Durumumuzun ve ihtiyaçlarımızın, coğrafi ve tarihsel olarak kendine özgü olduğu içinde bir güvenlik sağlayamazsak dayanamayız."³⁷

Yahudilerin istisnai olduğunun kabul edilmesi, liderlerin istedikleri politikaları uygulamalarını sağlayacak kaynakları elde etmelerini ve desteğini alacak şekilde toplumu harekete geçirebilmelerini kolaylaştırmıştır. Yahudi halkının yok edilme tehdidi altında bulunan bir ulus olarak istisnai bir durumda olduğu söyleminin kullanılmasının 1967 yılındaki Altı Gün Savaşı'nın kazanılmasına önemli katkısı olmuştur:

"Yok edilme tehdidinden kaynaklanan yalnızlık duygusu zaferimizin gizli kalmış yanlarından birisidir, ve bunu gelecekteki kararlarımızda kullanmak üzere hafızalarımıza kazınmalıdır."³⁸

³⁴ Shmuel Sandler, *The State of Israel, the Land of Israel The Statist and Ethnonational Dimensions of Foreign Policy* (London: Greenwood Press, 1993), 146.

³⁵ Gil, "Israel's National Security and the Myth of Exceptionalism," 415.

³⁶ Ariel Sharon, *Warrior* (New York: Simon and Shuster Paperbacks, 2001), 531.

³⁷ Gil, *Israel's National Security and the Myth of Exceptionalism*, 416.

³⁸ Asher Arian et al., *National Security and Public Opinion in Israel* (Boulder: Westview Press, 1988), 26.

Yahudilerin söz konusu tecrübelerinin ve istisnai bir ulus olduklarına inanılmasının bir diğer sonucu, Yahudilerin tek dostunun yine Yahudiler olduğu ve Yahudilere yalnızca Yahudilerin (kendi kendine yardım/başkalarına güvenmeme) yardım edebileceği inancının gelişmesi olmuştur. Bu inanç, Yahudi soykırımı ve diaspora yaşamında karşılaşılan sıkıntıların bir birikimi olarak meydana gelmiş ve Yahudilerin tehditler karşısında başkalarına güvenmemesi, yalnızca kendilerinin gücüne dayanmaları gerektiğine işaret etmiştir. Ben-Gurion “unutmamalıyız ki güvenliğimiz kendi gücümüze dayanmaktadır”³⁹ diyerek bu inancı vurgulamış, Sharon “hepimiz bilmeliyiz ki, kaderimizi başkalarının ellerine emanet edemeyiz”⁴⁰ ifadesiyle kimseye güvenmeme düşüncesinin hâlen Yahudi kimliğinin bir parçası olduğunu göstermiştir.

Yahudilerin yaşadığı tarihsel tecrübeler, dış dünya karşısında; yaşanan çevrenin düşmanca olduğu, hayata olumsuz yaklaşım ve güvensizlik hissi, yalnızca Yahudi olana güvenme (kendine güven duygusu), diğer uluslardan ayrı olma duygusu ve öteki karşısında gizliliğe verilen önem gibi farklı özelliklerin liderlerin ve Yahudi toplumunun değerler sistemine yerleşmesine yol açmıştır.⁴¹ Yahudi soykırımı ile acı tecrübelerle dolu Yahudi tarihinin bir sonucu olarak, Yahudilerin diğer uluslar gibi olmadığı ve herhangi bir dostunun bulunmadığı ile varlığının sürekli olarak tehdit altında bulunduğuna dair düşünceler toplumun bilinçaltına yerleşmiştir.⁴² Sonuç olarak, Yahudi toplumunda diğer uluslar karşısında “biz” ve “onlar” ayrımı ile Yahudilerin “yalnız yaşayan bir ulus” oldukları inancı iyice kökleşmiş, İsrail’in Araplar karşısında yaşadığı sorunların Yahudilere karşı tarih boyunca yapılan eziyetlerin bir devamı olduğu varsayılmıştır. Bu nedenle, devletin kuruluşunun üzerinden yaklaşık kırk yıl geçmiş olmasına ve güçlü bir İsrail devletinin varlığına rağmen; Yahudi toplumu 1986-1994 yılları arasındaki birinci intifada esnasında Arapların İsrail’i yalnızca ele geçirmeyi değil, Yahudi ulusunu yok etmeyi amaçladığına inanmaya devam etmiştir.⁴³

İsraili liderler, 1960’lı yıllardan itibaren o zamana kadar dış politika ve İsrail’in güvenliği ile ilgili yaşanan gelişmelerin de etkisiyle, dünyayı artan bir yoğunlukla Yahudi karşıtı olarak görmeye başlamışlardır. Bu durum İsrail’in dış politikasına ve uluslararası gelişmelere verilen tepkilere yansımıştır. Ayrıca, “Yahudi soykırımı ve Yahudi düşmanlığı” söyleminin sıklıkla tekrarlanması, İsrail kamuoyunda dünyanın düşmanlarla dolu olduğu söyleminin yerleşmesini kolaylaştırmıştır.⁴⁴ Dolayısıyla, liderlerin izlediği dış politikanın Yahudi ulusunun geçmişinde yaşanan acıların bugünkü yansımaları olduğunu ileri sürmek yanlış olmamaktadır. Bu

³⁹ David Ben-Gurion, “Broadcast to the Nation, May 15, 1948,” 15 Mayıs 1948, erişim tarihi 19 Kasım 2013, www.mfa.gov.il/mfa/go.asp?MFAH00yd0.

⁴⁰ Ari Shavit, “Profiling Prime Minister Sharon Sharon is Sharon,” *Ha’aretz Magazine*, 12 Nisan 2001, erişim tarihi 24 Kasım 2013, http://www.cephasministry.com/israel_sharon_sharon.html.

⁴¹ Dowty, *Israeli Foreign Policy and the Jewish Question*, 3.

⁴² Michael Barnett, “Culture, Strategy and Foreign Policy Change: Israel’s Road to Oslo,” *European Journal of International Relations* 5:1 (1999): 11.

⁴³ Dowty, *Israeli Foreign Policy and the Jewish Question*, 6.

⁴⁴ Ofira Seliktar, *New Zionism and the Foreign Policy System of Israel* (Carbondale: Southern Illinois University Press, 1986), 107.

nedenle, İsrail'in karşılaştığı problemler karşısında olağanüstü önlemlerin uygulanması da tehdidin ciddiyeti oranında rahat olmuştur.

Liderlerin yalnız bir ulus oldukları yönündeki inançları 1956-1957, 1967 ve 1973 yıllarında yaşanan gelişmelerle kuvvetlenmiştir. İsrail, 1956 yılında İngiltere ve Fransa ile birlikte Mısır'a saldırması üzerine yoğun eleştiri ve baskıya maruz kalmış, Sina Yarımadasından çekilmek zorunda bırakılmıştır. Bu dönemde liderler, Mısır'ın Akabe Körfezini deniz ulaşımına tekrar açacağını garanti edilmesine rağmen, uluslararası toplum içerisinde yalnız bırakıldıklarını düşünmüşlerdir. 1967 yılındaki Altı Gün Savaşı'ndan önce Mısır'ın Akabe Körfezi'ni tekrar kapatması üzerine, uluslararası toplum tarafından İsrail'e deniz ulaşımının aksama-yacağı yönünde verilen garantilere rağmen, İsrail'in yalnız bırakıldığı ve içinde bulunduğu zor durumda kimsenin ona yardım etmediği, bu nedenle ulusal varlığı güvence altına almak için yalnızca İsrail'in askerî gücüne güvenmeleri gerektiğine inanılmıştır.⁴⁵ Bu dönemde de liderler Yahudi soykırımına vurgu yapmış, ulusun varlığının tehdit altında olduğuna yönelik açıklamalarda bulunmuşlardır. Altı Gün Savaşı öncesi yaşanan gelişmeleri değerlendiren dönemin Dışişleri Bakanı Abba Eban'a göre "toplucu bir suikastla tehdit edilen devletin kendisi, evlatları yirmi yıl önce daha güçlü bir diktatör tarafından yok edilen bir halkın son sığınağıydı."⁴⁶ Dönemin Başbakanı Levi Eshkol'e göre soykırım üzerinden yalnızca 25 yıl geçmiş olmasına rağmen, Yahudi halkının kendini yeniden toparlaması gerekmiştir:

"Yalnızca 25 yıl önce Yahudi halkının üçte biri Nazi düşmanının katil güçleri tarafından vahşice yok edildi. Yaşamını kurtaranların bağımsızlıklarını kazanmalarının ardından sadece 19 yıl geçti ve ulusal varlığının yıkıntılarını yeniden inşa etmeye başladılar."⁴⁷

Yahudilerin geçmişte yaşadığı acıların ve soykırımın anılarından kurtulamayacağı inancı 1960'lı yıllardan itibaren İsrail dış politikasını etkilemiştir. Bu durum tehdit algılamalarında da kendini göstermiş, liderlerin diplomasiye şüpheyle yaklaşmasına ve güç kullanımının tercih edilmesine neden olmuştur. Bu kapsamda, Arap dünyasından kaynaklanan tehditler, tehdit algılamasının ilk sırasına yerleşmiştir. Arap yetkililerin İsrail'i yok etmeye ve Yahudileri ortadan kaldırmaya yönelik söylemleri İsraili liderler tarafından ciddi bir şekilde takip edilmiş ve gerekli önlemler alınmıştır. Bu çerçevede, Nazi yetkililerin benzer tehditlerinin Avrupa'daki Yahudiler ve Yahudi olmayan devlet adamları tarafından ciddiye alınmaması sonucunda yaşanan acılar unutulmamıştır. Soykırımın acı hatıraları, Arap devletlerinden kaynaklanan tehditlerin Yahudi halkının varlığını ortadan kaldırmayı hedeflediği şeklinde yorumlanmasına yol açmış ve ikinci bir Yahudi soykırımının yaşanmaması için gerekli tedbirlerin alınmasına özen gösterilmiştir.⁴⁸ Liderler ve genel olarak Yahudi halkı, Arapların onları Filistin'de neden istemediklerini an-

⁴⁵ Dowty, *Israeli Foreign Policy and the Jewish Question*, 4.

⁴⁶ Michael Brecher, *Decisions in Crisis Israel, 1967 and 1973* (Berkeley: University of California Press, 1980), 38.

⁴⁷ A.g.e.

⁴⁸ Dov Waxman, *The Pursuit of Peace and the Crisis of Israeli Identity, Defending/Defining the Nation* (New York: Palgrave Macmillan, 2006), 49.

layamadıklarından, iki toplum arasındaki anlaşmazlığı toprak ve güç mücadelesi olarak görmemişlerdir. Söz konusu çatışmalar Yahudilerin geçmişte yaşadıklarının ışığında yorumlanmış ve Yahudi halkının varlığının tehlike altında olduğu varoluşsal bir mücadele içinde oldukları düşünülmüştür.⁴⁹ Bu nedenle de kendi görüşleri ve isteklerine karşı çıkanları “Yahudi düşmanı” olarak nitelendirmeye çalışmışlardır.

Yahudilerin yaşadığı sıkıntılar ve Yahudi soykırımının kötü anıları hayatları boyunca İsraili liderlerin peşini bırakmamıştır. Menachem Begin gibi bazı liderlerin aile fertleri toplama kamplarında ölmüş, diğer liderler de fiilen söz konusu olayların içinde bulunmuşlardır. Bu kapsamda, hepsi de başbakanlık yapmış olan Golda Meir, Menachem Begin, İzak Şamir ve Benjamin Netanyahu'nun karşılaştıkları sorunlarla ilgili olarak, gerek konuşmalarında, gerek politik kararlarında devamlı olarak soykırıma ve Yahudilerin diasporada çektikleri sıkıntılara atıf yaptıkları görülmektedir. Liderlerin düşünce yapılarında var olan bu anılar, özellikle kriz zamanlarında olağanüstü tedbirlerin alınmasını kolaylaştırıcı bir etki yapmıştır. Dolayısıyla söz konusu acıların İsrail dış politikası, en önemlisi de Arap devletlerine yönelik politikasında etkilerinin olduğunu iddia etmek yanlış olmayacaktır. Netanyahu, soykırımı yaşamamış ve İsrail’de doğan ikinci nesil bir Yahudi olarak diğerlerinden ayrılmaktadır. Ancak, gerek yetiştirildiği ortam, gerek mensubu olduğu politik hareket, onun da geçmişte yaşanan acılar ve soykırım üzerinden politika üretmesine neden olmuştur.

3. MEİR, BEGİN, ŞAMİR VE NETANYAHU

Levi Eshkol’ün 1969 yılında vefatının ardından başbakanlık görevine gelen Golda Meir, Yahudi ulusunun istisnai bir halk ve diğer milletlerle kıyaslanamayacak farklılıklara sahip olduğu görüşünü savunmuştur. Meir açısından Yahudi tarihi, İsrail devletine kendine özgü bir takım özellikleri devretmiştir. Yahudilerin “yalnız yaşayan” ve “varlığı sorgulanan” bir ulus olmaları onları diğer milletlerden ayırmaktadır:

“Biz normal bir halk değiliz, biz sürgün yaşamının ağırlığını taşımaktayız ve dünya tarafından kabul görmemekteyiz...Siyonizm, ‘yalnız yaşayan ulus’ inancının anormal bir yaklaşım olduğunu ileri sürmektedir. Gerçekte, ‘yalnız yaşayan ulus’ inancı Yahudi halkının doğal halidir.”⁵⁰

Meir’in şahsen yaşadığı tecrübeler siyasal yaşamında İsrail’in bekası hakkında vereceği kararları etkilemiştir. Meir’in ifadelerinden Yahudilerin korunmasız ve dostu olmayan bir ulus olduğu inancı ve korku kültürünün bilinçaltına yerleştiği anlaşılmaktadır:

“O pogrom yaşanmadı, fakat o zorbaları beklerken babamın tek yapabildiği şeyin kapiya tahta çakması olduğunu görmemin beni ne kadar kızdırdığını ve

⁴⁹ A.g.e., 50.

⁵⁰ Ilan Peleg and Paul Scham, “Israeli Neo-Revisionism and American Neoconservatism: The Unexplored Parallels,” *Middle East Journal* 61:1 (Winter 2007): 86.

bu olaydan ne kadar korktuğumu halen hatırlamaktayım. Ve her şeyden çok bunun Yahudi olduğum için başıma geldiği duygusuna kapıldığımı hatırlıyorum...Bu duyguyu hayatım boyunca birçok kez yaşadım: Korku, keder, diğerlerinden farklı olma ve yaşamak isteyen birinin daha iyi birşeyler yapması gerektiği.”⁵¹

Soykırımın dünya görüşünü etkilediği İsraili liderlerin en önemlilerinden birisi Menachem Begin'dir. Begin'in dünyaya bakışı Vladimir Jabotinsky'nin düşüncelerinden olduğu kadar yaşadığı tecrübelerden de etkilenmiş; İsrail devleti kurulmadan önce yaşadığı sıkıntılar ve Yahudi soykırımının kötü anıları (ebeveynleri ve ağabeyi toplama kamplarında ölmüştür) hayatı boyunca peşini bırakmamış ve politik kararlarına damgasını vurmuştur.⁵² Begin'in uyguladığı politikalarda soykırıma ilave olarak önde gelen siyonist liderlerinden Jabotinsky'nin önemli bir etkisi olmuştur. Jabotinsky, diğer siyonist liderlerle siyonizmin nihai hedefi (müstakbel Yahudi devletinin nasıl olması gerektiği) konusunda yaşadığı görüş ayrılıkları üzerine 1935 yılında kendi siyonist örgütünü kurmuştur. Jabotinsky'nin görüşleri İsrail devletinin kurulmasına giden süreçte revizyonist siyonizm olarak nitelendirilmiştir. Jabotinsky, Dünya Siyonist Örgütü'nden bağımsız olarak kurulması planlanan Yahudi devleti ve Filistin'e yönelik Yahudi göçü konularında çalışmıştır.⁵³ Araplara yönelik sert ve askerî önlemlerin ön planda olduğu politikaların uygulanmasını savunmuştur. Demir Duvar (Iron Wall) olarak isimlendirdiği doktrini, İsrail ile Arap komşuları arasında daimi bir savaş halinin varlığını dikte etmiştir. Birçok siyonistin onu ırkçılıkla damgalamasına rağmen, savunduğu görüşler İsrail toplumunun Araplara karşı sertlik yanlısı politikaları desteklemesini kolaylaştırmıştır.

Begin, siyasal yaşamı boyunca karşılaştığı sorunları Yahudilerin soykırımında çektikleri acılara benzeterek cevaplandırmaya çalışmış, İsrail'in kuvvet kullanımının haklı sebeplere dayandığını ileri sürmüştür.⁵⁴ Bu kapsamda, Begin'in, Jabotinsky'nin güce dayalı politikaların uygulanması ile ilgili görüşlerini paylaşmasına rağmen, Jabotinsky'den daha radikal düşüncelere sahip olduğu ve dış politika kararlarını da bu düşüncelerin etkilediği iddia edilmiştir.⁵⁵ Begin dünyaya oldukça karamsar bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Onun açısından dünya tehlikelerle dolu bir yerdir ve bu ortamda devletler hayatta kalabilmek için yaşam mücadelesi vermektedirler. Bu nedenle daimi bir savaş hâli bulunmaktadır. Dolayısıyla hayatta kalabilmenin tek garantisi güçlü olmak ve bu gücü düşmanlara göstermektir.⁵⁶

Begin'in revizyonist siyonizm kapsamındaki düşünceleri Yahudilerin diasporada yaşadığı acıların hatıralarından ve Yahudi soykırımından önemli ölçüde et-

⁵¹ Arian, *Security Threatened, Surveying Israeli Opinion on Peace and War*, 162.

⁵² A.g.e., 163.

⁵³ Barry Rubin, *Israel An Introduction* (New Haven and London: Yale University Press, 2012), 222.

⁵⁴ Waxman, *The Pursuit of Peace and the Crisis of Israeli Identity, Defending/Defining the Nation*, 55.

⁵⁵ Ilan Peleg, “The Zionist Right and Constructivist Realism, Ideological Persistence and Tactical Readjustments,” *Israel Studies* 10:3 (Fall 2005): 134.

⁵⁶ Peleg and Scham, *Israeli Neo-Revisionism and American Neoconservatism: The Unexplored Parallels*, 89.

kilenmiştir. Begin, Yahudi ulusunun varolma hakkının sorgulanmasını anlamsız bulmuştur. Bu hak ona Tanrı tarafından verilmiştir ve Yahudi ulusunun tarih boyunca yaşadığı acılar bu hakkın bedelini temsil etmektedir. Çekilen acıların bir başka anlamı daha vardır: Yahudilere zulmedenler onlara borçludur ve bu nedenle Yahudilerin yaşama hakkı ile İsrail devletinin varlığını sorgulama hakkına sahip değildir.⁵⁷ Yahudi soykırımı da Begin açısından önemli referans noktası olmuştur. Bu olayı Yahudi ulusunun güvenliği ile ilgili hemen her önemli gelişmede kullanmış ve bu çerçevede Arap-İsrail sorununu da soykırımı yaşayan olaylarla ilişkilendirmiştir. Onun açısından Araplar, Nazilerin yaptığı soykırımın bir benzerini Filistin'deki Yahudilere uygulamaya çalışmışlardır. Begin kullandığı ifadelerde Arapları Nazilere, FKÖ'nün kuruluş tüzüğünü Hitler'in Kavgam kitabına, Yaser Arafat'ı da Hitler'e benzetmiştir. Bu kapsamda, soykırım yalnızca Begin'in politik konuşmalarında değil, dış politika uygulamalarında da kendine yer bulmuş; 1981 yılında Irak'ın nükleer santralinin bombalanması emrini vermesi, yeni bir Yahudi soykırımının yaşanabileceği endişesinden kaynaklanmıştır. Begin'in bombalamanın ardından İsrail'in uluslararası toplum tarafından kınanması ve yoğun bir şekilde eleştirilmesi karşısında söyledikleri bu açıdan değerlendirilmelidir:

“Halkımızı korumak için özel bir nedenimiz var: bir buçuk milyon Yahudi evladı Cyclon B adı verilen gazla zehirlenerek öldürülmüştür. Zehirler arasında fark yoktur. Radyasyon da bir zehirdir...İki, üç veya en çok dört yıl içinde Saddam Hüseyin üç, dört veya beş bomba üretecek. Böyle korkutucu bir tehlike karşısında ne yapabiliriz? Hiçbir şey. O zaman, bu ülke ve bu halk soykırımın ardından yok olacaktı. Yahudi halkının tarihinde başka bir soykırım daha yaşanacaktı. Bir daha asla. Bir daha asla.”⁵⁸

Yahudi soykırımının olumsuz etkisi, Yahudilerin Yahudi olmayan uluslarla ilişkilerindeki beklentilerinde de görülmüştür. Begin, diğer ulusların Yahudilerin yaşadığı acılara kayıtsız kaldıklarını ve böyle davranmaya devam edeceklerini belirtmiş, bir anlamda Yahudilerin yalnız yaşayan bir ulus oldukları ve yalnızca kendilerine güvenmeleri gerektiğine işaret etmiştir:

“Yahudilere sorun: Bir halkı yok etmek mümkün müdür? Yirminci yüzyılda milyonlarca kişiyi ortadan kaldırmak mümkün müdür? Ve ‘dünya’ ne söyleyecektir? Masumlar! İnanmak zor, fakat yirminci yüzyılda bile tüm bir halkı yok etmek mümkündür; ve eğer yok edilen halk Yahudi ulusu ise dünya sessiz kalacak ve her zamanki gibi davranacaktır.”⁵⁹

Dünya görüşü Yahudilerin diasporada tarih boyunca yaşadığı sıkıntılardan önemli oranda etkilenen bir diğer lider Shamir'dir. Shamir geçmişte yaşanan acıların bitmediğine, Yahudilerin gelecekte de benzer durumlarla karşı karşıya kalacağına inanmıştır. Bu nedenle, içinde bulunduğu zamanı geçmişte yaşanan olaylar kapsamında değerlendiren Shamir, dünyanın değiştiğini, bölgesel gelişmelerin

57 Arye Naor, “Hawks’ Beaks, Doves’ Feathers Likud Prime Ministers Between Ideology and Reality,” *Israel Studies* 10:3 (Fall 2005): 164-165.

58 Waxman, *The Pursuit of Peace and the Crisis of Israeli Identity, Defending/Defining the Nation*, 56.

59 Menachem Begin, *The Revolt Story of the Irgun* (New York: Nash Publishing, 1977), 36.

İsrail'in konumunu güçlendirdiğini ve Yahudi halkının varlığına yönelik tehditlerin azalmakta olduğunu görmek istememiştir.⁶⁰ Yahudilerin diğer uluslardan farklı bir geçmişinin olması Shamir açısından İsrail'in de diğer devletlerden farklı bir konumda olduğunu göstermiştir: "Eğer vatandaşlarının refahını düşünen başka bir devlet gibi olursak fazla yaşama şansımız bulunmamaktadır."⁶¹ Shamir dış dünyayı güvenlik odaklı ideolojik bir yaklaşımla algılamış, Filistin'in tarihsel olarak Yahudilerin anavatanı olduğunu ve barış görüşmelerinde pazarlık konusu yapılmasının yanlış bir davranış olacağını değerlendirmiştir. Bu kapsamda, Kudüs'ün başkent olarak ilan edilmesi, Osirak reaktörünün bombalanması ve Golan Tepelerinin ilhak edilmesi kararlarını desteklemiş; bu olayları İsrail'in güvenliğine katkıda bulunan gelişmeler olarak görmüştür.⁶²

Mücadele ve savaş Shamir'in düşünceleri ve dünya algısında barışın önünde yer almıştır. Savaşmayan ve varlığı için mücadele etmeyen topluluklar yok olmaya mahkumdurlar. Bu konu İsrail için de geçerlidir ve 1948 yılındaki bağımsızlık savaşından o güne kadar hiçbir şey değişmemiştir:

"Hâlen bu gerçeğe ihtiyacımız vardır, savaşın gücünün gerçeğine, veya en azından savaşın kaçınılmaz olduğunu kabul etmemiz gerekmektedir; çünkü bu olmadan kişilerin hayatta kalma amacı, ulusun da varlığını sürdürme şansı bulunmamaktadır."⁶³

Shamir'in Başbakanlık döneminde uluslararası ortamda önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu süre boyunca Soğuk Savaş sona ermiş ve İsrail'in düşmanı olan Arap devletleri kendilerini himaye edecek büyük bir güçten yoksun kalmışlar; Irak'ın Kuveyt'i işgali Arap dünyasında bölünmelere yol açmış; Filistin Kurtuluş Örgütü Körfez Savaşı'nda Irak'ı desteklemesinin bir sonucu olarak mali açıdan çöküntünün eşiğine gelmiştir. Tüm bu gelişmeler bölgesel güç dengesinde İsrail lehine sonuçlar doğurmasına rağmen Shamir, Birinci Körfez Savaşı'nın hemen ardından yaptığı açıklamalarla İsrail'in önemli tehditlerle karşı karşıya olduğunu belirtmiştir. Bu kapsamda:

"Bize ve güvenliğimize yönelen tehditler azalmamıştır. Terör örgütleri İsrail'e, vatandaşlarına ve dış misyonlarına saldırmaya devam etmektedirler. Ve Arap devletleri önemli miktarda kitle imha silahları temin etmek için her çabayı gösteriyorlar. Soğuk Savaş'ın sona ermiş olmasına rağmen, bölgemiz daha güvenli bir duruma gelmemiştir."⁶⁴

Shamir'in Soğuk Savaş sonrası uluslararası ortamın yeniden şekillendiğini kabul etmemesinin ardında dünyayı Yahudiler ve Yahudi olmayanlar olmak üzere iki

⁶⁰ Aronoff, *From Warfare to Withdrawal: The Legacy of Ariel Sharon*, 157.

⁶¹ Waxman, *The Pursuit of Peace and the Crisis of Israeli Identity, Defending/Defining the Nation*, 56.

⁶² Bernard Reich and David H. Goldberg, *Historical Dictionary of Israel* (Maryland: The Scarecrow Press, 2008), 449.

⁶³ Avi Shlaim, "The Likud in Power: Historiography of Revisionist Zionism," *Israel Studies*, 1:2 (Fall 1996): 290.

⁶⁴ Waxman, *The Pursuit of Peace and the Crisis of Israeli Identity, Defending/Defining the Nation*, 87.

kutuplu görmesinin etkileri bulunmaktadır. Bu çerçevede, Yahudiler diğer uluslardan farklıdırlar ve ayrı bir geçmişe sahiptirler. Yahudi olmayanların dünyasında yaşananlar Yahudilerin yaşamlarını etkilememektedir. Yahudilerin tehdit altındaki yaşamları onların diğer uluslarla birarada yaşamalarına engel teşkil etmektedir. Bu nedenle uluslararası gelişmeler nasıl olursa olsun, İsrail'in komşularıyla bir barış yapması ihtimali bulunmamaktadır. Dolayısıyla Shamir açısından Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Arap dünyasının bölünmesi ile FKÖ'nün zayıflaması İsrail'in kendi tarihi için ilgisiz birer olaydır. Bunlar Yahudi ulusunun ve devletin kaderini etkileyecek durumda değildirler.⁶⁵

İsrail'in hâlihazırdaki Başbakanı Netanyahu İran'ın İsrail'in güvenliği açısından taşıdığı önem konusunda hassas olan İsraili liderlerdendir. BM Genel Kurulunda 2009 yılında İran liderinin ardından yaptığı konuşmada İsrail açısından İran'dan kaynaklanan tehditlere vurgu yapmış ve İran rejimi ile Yahudi soykırımı arasında paralellik kurmaya çalışmıştır. Bu açıklama İsraili liderlerin tehdit algılamalarında soykırımı bir analogi olarak kullanmalarının örneklerinden birini oluşturmuştur:

“Birleşmiş Milletler İkinci Dünya Savaşı'nın katliamları ve soykırımın korkularının ardından kuruldu. Böyle korkunç olayların tekrar etmesini önlemekle görevlendirildi...Dün soykırımın bir yalan olduğunu söyleyen adam burada bir konuşma yaptı...Yahudi soykırımından altmış yıl sonra altı milyon Yahudi'nin öldürüldüğünü inkâr eden ve Yahudilerin devleti olan İsrail'i ortadan kaldırmayı amaçlayan bir adama meşruiyet kazandırıyorsunuz.”⁶⁶

Netanyahu İran'dan kaynaklanan tehdidi de Nazi tehdidine benzetmiştir. Hatta, Netanyahu açısından İran'ın nükleer silah sahibi olması, bu tehdidi Yahudiler ve tüm dünya açısından daha da tehlikeli bir duruma getirmektedir:

“İran rejimi aşırı bir köktencilikten beslenmektedir...Eğer en ilkel fanatizm en ölümcül silahları elde edebiliyorsa, tarihin ilerlemesi bir süreliğine tersine çevrilebilir. Ve ilerici ve özgür kuvvetler, ancak insanlığın Nazi'lere karşı kazanılmış zafer gibi korkunç bir şekilde kan dökmesinden ve talihinin dönmelerinden sonra üstün geleceklerdir. Bu nedenle, bugün dünyanın karşılaştığı en büyük tehdit dini köktencilikle kitle imha silahlarının bir araya gelmesidir. Bugün karşılaşılan en acil mücadele Tahran'daki zalimlerin nükleer silah elde etmelerini önlemektir...İran tarafından yönlendirilen terör kuvvetleri barışı yok etmeye, İsrail'i ortadan kaldırmaya ve dünya düzenini bozmaya çalışmaktadırlar.”⁶⁷

⁶⁵ A.g.e., 87-88.

⁶⁶ Benjamin Netanyahu, “Address by PM Netanyahu to the UN General Assembly, September 24, 2009,” *Israel Ministry of Foreign Affairs*, 24 Eylül 2009, erişim tarihi 25 Kasım 2013, http://www.mfa.gov.il/mfa/internationalorgs/speeches/pages/address_pm_netanyahu_un_general_assembly_24-sep-2009.aspx.

⁶⁷ A.g.e.

4. LİDERLER VE GEÇMİŞTE YAŞANAN ACILARLA SOYKIRIMIN DIŞ POLİTİKAYA YANSIMALARI

Diasporada çekilen sıkıntılar ve İkinci Dünya Savaşı'ndaki Yahudi soykırımının ardından İsrail'in kurulması ile birlikte Arap devletlerinin topluca bir saldırı gerçekleştirmeleri, Yahudilerin bilinçaltındaki istisnai ulus oldukları inancını güçlendirmiş; İsraili liderler, karşılaştıkları tehditler karşısında devletin ve toplumun varlığını devam ettirebilmek için istisnai tedbirler almaları gerektiğini değerlendirmişlerdir.⁶⁸ Bu nedenle, tehdidinin en yoğun olduğu 1950 ve 1960'lı yıllarda, Jabotinsky'nin fikir babalığını yaptığı demir duvar politikası kapsamında güce dayalı politikaların uygulanması ve kuvvet kullanılması güvenlik içinde yaşamının tek yolu olarak değerlendirilmiştir.⁶⁹ Dolayısıyla, liderler istisnai ve yalnız olduğunu değerlendirdikleri Yahudi ulusunun inşa ettiği İsrail devletinin güvenliğinin nasıl sağlanması gerektiğine dair benzer düşüncelerle hareket etmişler ve Arap dünyasının İsrail'in varlığını kabul etmemesi ve onu ortadan kaldırmaya çalışmasından dolayı İsrail'in Arap devletleri ile olan ilişkilerinin caydırıcılık esası üzerine düzenlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir.⁷⁰

Bu kapsamda, Ben-Gurion, yürütülecek dış politika konusunda ulusal güvenliğin diplomasiye göre daha öncelikli bir konu olduğunu belirtmiştir.⁷¹ Ben-Gurion'a göre "eğer güvenlik varsa her şey vardır, güvenlik yoksa hiçbir şey yoktur",⁷² dolayısıyla dış politika savunma politikasına hizmet etmelidir. Güvenlik endişeleri nedeniyle dış politikanın İsrail'in varlığının korunmasına hizmet etmesi gerektiği Dışişleri Eski Bakanı Abba Eban tarafından da dile getirilmiştir:

"Bir devletin temel dış politika uğraşı yeryüzünden silinmemek olursa, tabii ki güvenlik önemli bir faktör durumuna gelir. Güvenliği başka bir konunun ardından ikincil bir konuma getiren bir dış politika anlayışı anlaşılır bir şey değildir. Dolayısıyla güvenlik değerlendirmeleri büyük önem taşımaktaydı. Dışişlerinin anlamı neydi? Silah akışının devamını sağlayarak, ekonomik destek bularak, en düşük düzeyde bile olsa uluslararası tanınma sağlayarak İsrail'in güvenliğini artırma anlamına gelmekteydi; fakat tüm bunlar esas olarak güvenlikle ilgilidir. Bunun anlamı şudur; Savunma Bakanlığı öyle ya da böyle kendi başına bağımsız bir hükümetti. Gerçek budur."⁷³

⁶⁸ Gil, "Israel's National Security and the Myth of Exceptionalism," 410-411; Moshe Lissak, "The Civilian Components of Israel's Security Doctrine: The Evolution of Civil-Military Relations in the First Decade," in *Israel: The First Decade of Independence*, ed. S. Ilan Troen and Noah Lucas (New York: State University of New York Press, 1995), 575.

⁶⁹ Uri Bar-Joseph, "Towards a Paradigm Shift in Israel's National Security Conception," *Israel Affairs* 6:3-4 (Spring-Summer 2000): 106.

⁷⁰ Emmanuel Navon, "From Kippur to Oslo: Israel's Foreign Policy, 1973-1993," *Israel Affairs* 10:3 (Spring 2004): 6.

⁷¹ Yoram Peri, *The Israeli Military and Israel's Palestinian Policy: From Oslo to the Al Aqsa Intifada* (Washington: United States Institute of Peace Peaceworks No.47, November 2002), 20.

⁷² Avi Kober, "Israeli War Objectives into an Era of Negativism," in *Israel's National Security Towards the 21st Century*, ed. Uri Bar-Joseph (London: Frank Cass Publishers, 2001), 177.

⁷³ Avi Shlaim, "Interview with Abba Eban, II March 1976," *Israel Studies* 8:1 (Spring 2003): 166-167.

İsrail'in dış politikası kuruluş yıllarında ve özellikle görevi bırakana kadar Başbakan Ben-Gurion'un liderliğindeki kadro tarafından Yahudi halkının geçmişte yaşadığı acı tecrübeler, soykırım ve tehdit algılamaları göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur. Ben-Gurion, İsrail'in varlığına yönelik en öncelikli tehdit olarak değerlendirilen Arap devletlerinin topyekün bir saldırısını önlemek amacıyla, uluslararası ortamda İsrail'in güçlü olduğu izlenimini yaratmaya ve bu nedenle Arap devletlerinin İsrail'e yönelik her olumsuz hareketini, demir duvar politikasıyla uyumlu bir şekilde misilleme yaparak, güç kullanarak cezalandırmaya çalışmıştır.⁷⁴ Ben-Gurion'la birlikte demir duvar politikasının sıkı bir takipçisi olan Moshe Dayan, 1953-1958 yılları arasında genelkurmay başkanı, 1967 Altı Gün Savaşı'nda savunma bakanı ve Menachem Begin'in ilk iktidarında dışişleri bakanı olarak görev yapmış ve Araplara yönelik söz konusu politikaların başlıca uygulayıcılarından olmuştur. Bu politikanın uygulanması, liderlerin, yalnız bir devlet olan İsrail'in varlığını korumak için güçlü ve kendi kendine yeterli olması gerektiği yönündeki fikirleri ile de uyum göstermiştir. Ben-Gurion ve diğerlerine göre bütün dünya Yahudi ulusunun karşısında yer almıştır ve İsrail'in uluslararası hukuka uygun olarak meşruiyet sınırları içinde hareket etmeye çalışması İsrail'in varlığının korunmasını engellemiştir.⁷⁵

Liderlerin "biz" ve "onlar" yaklaşımı Araplar karşısındaki dış politika davranışlarını etkilemiştir ve liderler bu bakış açısını kullanarak Yahudileri "iyi", Arapları "kötü" olarak göstermeye gayret etmişlerdir. Bu kapsamda, söylemlerinde Araplar Nazilere, Arafat da Hitler'e benzetilmiş, Yahudi soykırımının anıları sıklıkla gündeme getirilerek İsrail hakkında olumsuz değerlendirmeler yapanlar halk düşmanı olarak kınanmıştır.⁷⁶ Araplar hakkındaki olumsuz söylem zaman içerisinde Filistinliler hakkında "iki ayaklı hayvanlar" ve "hamamböcekleri" gibi aşağılayıcı ifadelerin kullanılmasına kadar varmıştır.⁷⁷

Araplara yönelik geliştirilen olumsuz söylemin ve Arapların Yahudi düşmanı, İsrail'i ortadan kaldırmayı hedefleyen bir unsur olarak gösterilmesinin İsrail dış politikası üzerinde önemli etkileri olmuştur. Bu söylemin etkisiyle, İsrail ile Arap devletleri arasındaki sorunun, Arapların Yahudi düşmanı olmalarından ve Yahudi halkını yok etmeye çalışmalarından kaynaklandığı; karşı tarafta konuşacak kimse olmadığından sorunun çözümünün siyasal açıdan mümkün olmadığı kabul edilmiştir.⁷⁸ Dolayısıyla, bu şartlar altında Arap devletleriyle barış yapılabilmesinin imkânsız olduğuna ve Yahudi ulusunun Arap devletleri karşısında varolmak

⁷⁴ Avi Shlaim, *The Iron Wall Israel and the Arab World* (New York: Penguin Books, 2001), 81-94.

⁷⁵ Jonathan B. Isacoff, "Between Militarism and Moderation in Israel: Constructing Security in Historical Perspective," in *Redefining Security in the Middle East*, ed. Tami A. Jacoby and Brent E. Sasley (Manchester: Manchester University Press, 2002), 45.

⁷⁶ Peleg, "The Zionist Right and Constructivist Realism, Ideological Persistence and Tactical Readjustments," 136-138; Arye Naor, "The Security Argument in the Territorial Debate in Israel: Rhetoric and Policy," *Israel Studies* 4:2 (Fall 1999): 154.

⁷⁷ Shlomo Gazit, *Trapped Fools: Thirty Years of Israeli Policy in the Territories* (London: Frank Cass Publishers, 2003), 335.

⁷⁸ Peleg, *The Zionist Right and Constructivist Realism, Ideological Persistence and Tactical Readjustments*, 138.

için mücadelesine devam etmesi gerektiğine inanılmıştır.⁷⁹ Söz konusu mücadele askerî yöntemlerle yapılmış; bu kapsamda Yahudi soykırımı, güç kullanımını meşrulaştıran bir araç olarak kullanılmıştır.⁸⁰ Arapların Nazilere benzetilerek, İsrail ve Yahudi ulusu için varoluşsal bir tehdit oldukları kabul edilmiş ve tehdidin ortadan kaldırılması için gerekli her türlü araca başvurulmuştur. Ayrıca, liderler tarafından, Yahudi soykırımının toplumun hafızasında yarattığı travma gündeme getirilerek Arap devletlerine ve Filistinli Araplara yönelik şiddet içeren sert politikaların uygulanması kolaylaştırılmaya çalışılmıştır.⁸¹

Liderlerin güvenlik algulamalarında üzerinde önemle durdukları, soykırımla paralellik kurmaya çalıştıkları ve İsrail dış politikasının gündemini devamlı meşgul eden bir diğer konu kitle imha silahları olmuştur. Bu konunun toplum ve liderler açısından hassas olmasının en önemli nedeni 2. Dünya Savaşı'nda yaşanan Yahudi soykırımının toplumun hafızasında yaşattığı travmadır. Kimyasal ve biyolojik silahların gündeme gelmesi Yahudi tarihinin en karanlık sayfalarının hatırlanmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla bu silahlar ulusun varlığına yönelik tehditlerin en önemlilerinden birisi konumundadır⁸² ve komşu Arap devletlerinden bu konuda İsrail'e yönelecek bir tehdit, liderlerin üzerinde önemle durmalarını gerektiren bir güvenlik meselesi olmaktadır. Konunun hassasiyeti ve güvenlikle ilgili konuların üst sıralarında yer alması, liderlerin bu konudaki söylemlerine de yansımıştır. Ariel Sharon'a göre:

“1980'lerdeki savunma politikamızın bir hedefi de karşımızda yer alan devletlerin nükleer silah elde etmelerinin engellenmesi olmuştur. İsrail kendisine karşı yürütülen mücadelede nükleer silahların da yer almasını kabul edemez. Bu durum bizim için terör dengesi ile ilgili değil, varoluşumuzla ilgili bir konudur. Dolayısıyla böyle bir tehdidi ilk ortaya çıktığı andan itibaren önlemek zorundayız.”⁸³

Sharon'un yukarıdaki ifadeleri, İsrail'in 1981 yılında Irak'ın Osirak Nükleer Reaktörü'ne karşı gerçekleştirdiği harekâtı anlamlı kılmıştır. İsrail, Irak'la nükleer silah üretme konusunda yaşadığı durumun bir benzeriyle hâlihazırda İran açısından karşı karşıyadır. Kitle imha silahlarının İsrail güvenlik söyleminde oldukça hassas bir konumda bulunması, İran'dan kaynaklanabilecek tehdidin boyutlarını etkilemektedir ve liderler İran'ın nükleer silah üretme kabiliyetine sahip olmasını, söz konusu ülkeye karşı istedikleri politikaların uygulanmasını kolaylaştırma yönünde kullanmaya çalışmaktadırlar. Halevi ve Oren'e göre nükleer silahlara sahip bir İran yaşanabilecek yeni bir Yahudi soykırımı ile aynı anlama gelmekte-

⁷⁹ Naor, *The Security Argument in the Territorial Debate in Israel: Rhetoric and Policy*, 156.

⁸⁰ Karin Fierke, *Critical Approaches to International Security* (Cambridge: Polity Press, 2007), 134.

⁸¹ A.g.e., 133.

⁸² Shlomo Brom, “Is the Begin Doctrine Still a Viable Option for Israel?,” in *Getting Ready for a Nuclear-Ready Iran*, ed. Henry Sokolski and Patrick Clawson (Carlisle: Strategic Studies Institute of the US Army War College, 2005), erişim tarihi 15 Kasım 2013, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=47904>, 134-135

⁸³ A.g.e., 137-138.

dir.⁸⁴ Bu çerçevede, İsrail kamuoyunda içinde bulunulan dönemi 1930'lu yıllarda Yahudilerin yaşadığı sıkıntılar karşısında kayıtsız kalan uluslararası toplumla karşılaştıran yorumlar yapılmakta ve İran'ın nükleer silah kullanmadan bile İsrail toplumunu rahatsız ettiği ifade edilmektedir. Ancak, söz konusu tehdidin İsrail'in varlığını hedef aldığı iddia edilmesi, askerî önlemler de dâhil olmak üzere yetkililerin normal şartlar altında uygulamakta zorlanacakları politikaları uygulamalarına fırsat verme ihtimalini doğurmaktadır.⁸⁵

⁸⁴ Yossi K. Halevi and Michael B. Oren, "Israel's Worst Nightmare Israel Cannot Live with a Nuclear Iran," *The New Republic*, 30 Ocak 2007, erişim tarihi 26 Kasım 2013, <http://www.aish.com/jw/me/48930387.html>.

⁸⁵ Ian S. Lustick, "Abandoning the Iron Wall: Israel and 'the Middle Eastern Muck'," *Middle East Policy* XV:3 (Fall 2008): 48-49.

KAYNAKÇA

Arian, Asher, et al. *National Security and Public Opinion in Israel*. Boulder: Westview Press, 1988.

Arian, Asher. *Security Threatened, Surveying Israeli Opinion on Peace and War*. New York: Cambridge University Press, 1995.

Aronoff, Myron J. "The Origins of Israeli Political Culture." in *Israeli Democracy under Stress*, ed. Ehud Sprinzak and Larry Diamond, Boulder: Lynne Rienner, 1993, 47-63.

Aronoff, Yael S. "From Warfare to Withdrawal: The Legacy of Ariel Sharon." *Israel Studies* 15:2 (2010): 149-172.

Bar-Joseph, Uri. "Towards a Paradigm Shift in Israel's National Security Conception." *Israel Affairs* 6:3-4 (2000): 99-114.

Barnett, Michael. "Culture, Strategy and Foreign Policy Change: Israel's Road to Oslo." *European Journal of International Relations* 5:1 (1999): 5-36.

Barnett, Michael. "The Israeli Identity and the Peace Process: Re/creating the Unthinkable.", in *Identity and the Foreign Policy in the Middle East*, ed. Michael Barnett and Shibley Telhami, New York: Cornell University Press, 2002, 58-87.

Begin, Menachem. *The Revolt Story of the Irgun*. New York: Nash Publishing, 1977.

Ben-Gurion, David. "Broadcast to the Nation, May 15, 1948." 15 Mayıs 1948, erişim tarihi 19 Kasım 2013, www.mfa.gov.il/mfa/go.asp?MFAH00yd0.

Brecher, Michael. *The Foreign Policy System of Israel Setting, Images, Process*. London: Oxford University Press, 1972.

Brecher, Michael. *Decisions in Crisis Israel, 1967 and 1973*. Berkeley: University of California Press, 1980.

Brom, Shlomo. "Is the Begin Doctrine Still a Viable Option for Israel?" in *Getting Ready for a Nuclear-Ready Iran*, ed. Henry Sokolski and Patrick Clawson, Carlisle: Strategic Studies Institute of the US Army War College, 2005, 133-158, erişim tarihi 15 Kasım 2013, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=47904>.

Brown, Chris ve Kirsten Ainley. *Understanding International Relations*. New York: Palgrave Macmillan, 2005.

Çevik, Abdülkadir. *Politik Psikoloji*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2010.

Dowty, Alan. "Israeli Foreign Policy and the Jewish Question." *Middle East Review of International Affairs* 3:1 (March 1999): 1-13.

Elizur, Judith. "The Fracturing of the Jewish Self-Image: The End of 'We Are One'." in *Israel: The First Hundred Years, Volume III Israeli Politics and Society Since 1948 Problems of Collective Identity* ed. Efraim Karsh, London: Frank Cass Publishers, 2002, 14-30.

Erişen, Elif. "An Introduction to Political Psychology for International Relations Scholars." *Perceptions* XVII:3 (Autumn 2012): 9-28.

Fierke, Karin. *Critical Approaches to International Security*. Cambridge: Polity Press, 2007.

Gazit, Shlomo. *Trapped Fools: Thirty Years of Israeli Policy in the Territories*. London: Frank Cass Publishers, 2003.

Gil, Merom. "Israel's National Security and the Myth of Exceptionalism." *Political Science Quarterly* 114:3 (Fall 1999): 409-434.

Gilpin, Robert G. "The Richness of the Tradition of Political Realism." *International Organization* 38:2 (Spring 1984): 287-304.

Halevi, Yossi K. and Michael B. Oren. "Israel's Worst Nightmare Israel Cannot Live with a Nuclear Iran." *The New Republic*, 30 Ocak 2007, erişim tarihi 26 Kasım 2013, <http://www.aish.com/jw/me/48930387.html>.

Hermann, Margaret G. "Political Psychology as a Perspective in the Study of Politics." in *Political Psychology* ed. Kristen Renwick Monroe, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, 2002, 43-60.

Isacoff, Jonathan B. "Between Militarism and Moderation in Israel: Constructing Security in Historical Perspective." in *Redefining Security in the Middle East*, ed. Tami A. Jacoby and Brent E. Sasley, Manchester: Manchester University Press, 2002, 41-61.

Kober, Avi. "Israeli War Objectives into an Era of Negativism." in *Israel's National Security Towards the 21st Century*, ed. Uri Bar-Joseph, London: Frank Cass Publishers, 2001, 176-201.

Kuklinski, James H. "Introduction: Political Psychology and the Study of Politics." in *Thinking About Political Psychology*, ed. James H. Kuklinski, Cambridge: Cambridge University Press, 2002, 1-20.

Levy, Jack S. "Political Psychology and Foreign Policy." in *Oxford Handbook of Political Psychology*, ed. David O. Sears, Leonie Huddy and Robert Jervis, New York: Oxford University Press, 2003, 253-284.

Lissak, Moshe. "The Civilian Components of Israel's Security Doctrine: The Evolution of Civil-Military Relations in the First Decade." in *Israel: The First Decade of Independence*, ed. S. Ilan Troen and Noah Lucas, New York: State University of New York Press, 1995, 575-591.

Lustick, Ian S. "Abandoning the Iron Wall: Israel and 'the Middle Eastern Muck'." *Middle East Policy* XV:3 (Fall 2008): 30-56.

Mclaurin, Ronald D. et al. *Foreign Policy Making in the Middle East: Domestic Influences on Policy in Egypt, Iraq, Israel and Syria*. New York: Praeger Publishers, 1977.

Naor, Arye. "The Security Argument in the Territorial Debate in Israel: Rhetoric and Policy." *Israel Studies* 4:2 (Fall 1999): 150-177.

Naor, Arye. "Hawks' Beaks, Doves' Feathers Likud Prime Ministers Between Ideology and Reality." *Israel Studies* 10:3 (Fall 2005): 154-191.

Navon, Emmanuel. "From Kippur to Oslo: Israel's Foreign Policy, 1973-1993." *Israel Affairs* 10:3 (Spring 2004): 1-40.

Netanyahu, Benjamin. "Address by PM Netanyahu to the UN General Assembly, September 24, 2009," *Israel Ministry of Foreign Affairs*, 24 Eylül 2009, erişim tarihi 25 Kasım 2013, http://www.mfa.gov.il/mfa/internat/orgs/speeches/pages/address_pm_netanyahu_un_general_assembly_24-sep-2009.aspx.

Peleg, Ilan. "The Zionist Right and Constructivist Realism, Ideological Persistence and Tactical Readjustments." *Israel Studies* 10:3 (Fall 2005): 127-153.

Peleg, Ilan and Paul Scham. "Israeli Neo-Revisionism and American Neoconservatism: The Unexplored Parallels." *Middle East Journal* 61:1 (Winter 2007): 73-94.

Peri, Yoram. *The Israeli Military and Israel's Palestinian Policy: From Oslo to the Al Aqsa Intifada*. Washington: United States Institute of Peace Peaceworks No.47, November 2002.

Reich, Bernard. "Themes in the History of the State of Israel." *American Historical Review* 96:5 (December 1991): 1466-1478.

Reich, Bernard and David H. Goldberg. *Historical Dictionary of Israel*. Maryland: The Scarecrow Press, 2008.

Roberts, Samuel. J. *Survival or Hegemony: The Foundations of Israeli Foreign Policy*. Baltimore: The John Hopkins University Press, 1973.

Rubin, Barry. *Israel An Introduction*. New Haven and London: Yale University Press, 2012.

Sandler, Shmuel. *The State of Israel, the Land of Israel The Statist and Ethnonational Dimensions of Foreign Policy*. London: Greenwood Press, 1993.

Segev, Tom. *The Seventh Million The Israelis and the Holocaust*. New York: Henry Holt and Company Publishers, 1991.

Seliktar, Ofira. *New Zionism and the Foreign Policy System of Israel*. Carbondale: Southern Illinois University Press, 1986.

Shlaim, Avi. "The Likud in Power: Historiography of Revisionist Zionism." *Israel Studies* 1:2 (Fall 1996): 278-293.

Shlaim, Avi. *The Iron Wall Israel and the Arab World*. New York: Penguin Books, 2001.

Shlaim, Avi. "Interview with Abba Eban, II March 1976." *Israel Studies* 8:1 (Spring 2003): 153-177.

Sharon, Ariel. *Warrior*. New York: Simon and Shuster Paperbacks, 2001.

Shavit, Ari, "Profiling Prime Minister Sharon Sharon is Sharon," *Ha'aretz Magazine*, 12 Nisan 2001, erişim tarihi 24 Kasım 2013, http://www.cephasministry.com/israel_sharon_sharon.html.

Sofer, Sasson. *Zionism and the Foundations of Israeli Diplomacy*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.

Telhami, Shibley and Michael Barnett. "Introduction: Identity and Foreign Policy in the Middle East." in *Identity and the Foreign Policy in the Middle East*, ed. Michael Barnett and Shibley Telhami New York: Cornell University Press, 2002, 1-25.

Tetlock, Philip E. "Social Psychology and World Politics." in *Handbook of Social Psychology*, ed. Susan Fiske, Daniel Gilbert and Gardner Lindzey, New York: McGraw-Hill, 1998, 866-912.

Viotti, Paul R. and Mark V. Kauppi. *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism*. New York: Macmillan, 1987.

Waxman, Dov. *The Pursuit of Peace and the Crisis of Israeli Identity, Defending/Defining the Nation*. New York: Palgrave Macmillan, 2006.